

**НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ РЕКРЕАЦІЇ
ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ**

У статті розглянуто, необхідність вдосконалення важелів державного регулювання у вітчизняній сфері оздоровлення та рекреації.

В статті рассмотрена необходимость совершенствования рычагов государственного регулирования национальной отрасли оздоровления и рекреации.

The article discusses the need to improve the levers of state regulation in the domestic sphere of health and recreation.

Ключові слова: рекреаологія, рекреаційна діяльність, рекреаційний комплекс, рекреаційна галузь України, державне регулювання, сфера послуг, оздоровлення, туризм, координація туристичної діяльності, туристична політика, політика туризму.

Значущість впливу державного регулювання у сфері рекреаційних послуг має подвійну спрямованість. З одного боку, держава повинна забезпечити гідний рівень оздоровлення громадянам задля поліпшення демографічної ситуації та оновлення трудових ресурсів країни. З іншого боку, створення конкурентоспроможних умов відпочинку, рекреації та оздоровлення у межах певної країни дозволить залучити додаткові кошти до Державного та місцевих бюджетів через вітчизняну систему оподаткування. В свою чергу, ланцюговим ефектом відбудеться збільшення маси споживачів рекреаційних послуг, як внутрішніх, так і іноземних.

Однак потрібно створити відповідні умови та безпосередньо проконтролювати ситуацію щодо створення конкурентоспроможного, з одного боку, та доступного – з іншого рекреаційного комплексу. А зважаючи на широку роздробленість закладів рекреаційного спрямування й те, що більшість закладів знаходиться у приватній власності, розбудова єдиного плану щодо ефективного функціонування вітчизняного рекреаційного комплексу повинна розроблятися, впроваджуватись та контролюватись на рівні державного та місцевих апаратів влади.

Серед вітчизняних вчених, які розглядали питання вдосконалення державного регулювання сфер рекреації, відпочинку та оздоровлення, слід виділити таких діячів, як А.Мерзляк, О.Соловйова, Н.Яцук, Ю.Мігущенко, Н.Мікула, Н.Станасюк, Л.Дяченко, М.Мельник, В.Павлов, В.Стоян та інші.

Серед науковців-іноземців досить цікавими в даному аспекті є праці В.Б.Бессонова, Я.І.Колтунова, А.Лефевра, Й.Хейзинга, Й.Шумпетера, Ж.-Б.Сея та інших.

Однак незважаючи на рівень висвітлення цієї проблеми як вітчизняними, так й іноземними науковцями, через стрімку зміну факторів впливу у рекреаційній галузі України та світу, необхідною є подальша розробка нових моделей та важелів управління загальнодержавною сферою рекреації, відпочинку та оздоровлення.

Мета наукової статті полягає у висвітленні сучасної проблематики державного регулювання рекреаційної галузі України та визначенні підходів щодо поліпшення роботи в даному напрямку.

Проблематика сучасного стану справ у рекреаційній галузі та сфері

рекреаційних відносин вітчизняного туристичного комплексу нашої держави є досить широкою та такою, що потребує негайного втручання з боку держави. Адже державотворчі процеси, що впливають на економіку держави на даному етапі розвитку, неможливо контролювати лише за рахунок конкуренції на внутрішніх ринках. Швидко та стратегічно обґрунтоване втручання уряду в систему відносин у рекреаційному комплексі України дозволить сконструювати подальший шлях розвитку вітчизняної сфери рекреаційних послуг. Розглядаючи дане питання, слід зауважити, що, по-перше, необхідним є розкриття поняття «рекреаційно-туристична діяльність». Для цього використаємо визначення Е.А.Кульчицької.

Рекреаційно-туристична діяльність – це інтегральне поняття, під яким будемо розуміти сукупність дій з відновлення життєдіяльності людини, а також з надання та споживання різноманітних туристичних послуг, передбачених законодавством України [2].

Зважаючи на це, слід відзначити, що кількість та обсяги даних послуг є досить великими в межах однієї країни. В той же час в даній галузі залучено велику кількість ресурсів: людських, матеріальних, фінансових, нематеріальних тощо. Тому загалом рекреаційний комплекс нашої держави – це складна система взаємопов'язаних сегментів народного господарства, в якій задіяна велика кількість персоналу, основних фондів та транспортних шляхів. Кожен з цих сегментів, працюючи в загальній структурі, є автономною одиницею, яка в певній ситуації буде діяти, незважаючи на загальний результат, тобто незалежно. Тому слід наголосити на необхідності більш жорсткого державного регулювання даної сфери. Також в такому випадку важливою стане загальноекономічна категорія – «управління».

Категорія «управління» – найширше з понять, оскільки використовується в різних видах людської діяльності, як-от: технічне управління, ідеологічне управління соціальними процесами тощо. З категорії «управління» виділяється категорія «державне управління», з якого вирізняється господарське управління, що є категорією «менеджмент». «Управління», «державне управління», «регулювання» та «менеджмент» – не рівнозначні поняття, і їх отожднення різними науковими школами не є коректним, водночас бачиться можлива цілісність, органічна єдність цих категоріальних понять.

Державне управління рекреаційною сферою визначає мету соціально орієнтованої економіки, а державне регулювання рекреаційної сфери є системою заходів з урегулювання відхилень у процесі досягнення мети. У свою чергу, рекреаційний менеджмент визначає напрям, мету та шляхи їх реалізації, що узгоджуються із цілями управління держави (місія чи національна ідея) [5].

Україна, маючи величезні запаси рекреаційних ресурсів, що диференціюються за своїми лікувальними та оздоровчими властивостями, на території кожної області, має великий, але в той же час не реалізований і на половину потенціал в сфері рекреаційної діяльності. Тому важливим фактором у даному випадку і є вдосконалення існуючого та впровадження нового процесу державного регулювання даної галузі.

Загалом, як вже зазначалось раніше, необхідність державного регулювання

рекреаційної галузі України пояснюється перспективністю розвитку даної галузі щодо наповнюваності місцевого та державного бюджетів. Тому ключовим аспектом вдосконалення процесу управління рекреації в Україні є оптимізація роботи персоналу та виокремлення нових підрозділів з апарату державного управління задля комплексної роботи, яка буде базуватися на певній стратегії розвитку рекреації та туризму, як на державному, так і на місцевих рівнях.

Організаційний механізм вимагає чіткого розподілу повноважень на загальнодержавному та регіональному рівнях з метою забезпечення ефективної реалізації механізмів державного регулювання сфери рекреаційних послуг. Структура управління сферою рекреаційних послуг в Україні має такий вигляд:

- ✓ Верховна рада України;
- ✓ Кабінет Міністрів України;
- ✓ Міністерство культури і туризму України;
- ✓ Державне агентство з туризму та курортів;
- ✓ місцеві державні адміністрації [3].

Зважаючи на подібне розмежування сфер впливу серед управлінської вертикалі, необхідно додати, що дані відомства не в змозі контролювати увесь спектр відносин, що виникають в процесі рекреаційної діяльності туристичного комплексу України. Також певну частку повноважень в управлінні сферою виконують: податкові інспекції на містах, менеджери та керівники суб'єктів рекреаційної діяльності, посередницькі фірми, суб'єкти реклами та зв'язку тощо. Тобто, в певному розумінні, в сфері рекреаційних послуг задіяні суб'єкти та особи різних форм власності.

Таким чином, задля спільного розвитку даним суб'єктам необхідно керуватися у своїй діяльності певною спільністю нормативних актів та стратегічних бізнес-планів у вимірі макроекономічних показників, задля поступового та єдиного розвитку. Функції контролера повинна взяти на себе держава: уряд країни та уряди в містах, однак задля спрощення бюрократичного апарату та зменшення витрат на утримання персоналу доцільним, на нашу думку, є виокремлення у відповідний структурний підрозділ службовців, що вже зайняті у туристичній та паралельних із нею галузях економіки України.

Державне регулювання розвитку сфери туризму за допомогою економічного механізму має здійснюватися на всіх рівнях управління регіональному, міжрегіональному, місцевому.

У взаємодії «державне регулювання – ринок» первинною ланкою є ринок, а державне регулювання є інструментом, що забезпечує загальні умови його існування, вирівнює стартові умови його суб'єктів та усуває, по можливості, негативні вияви ринкової стихії. Специфіка регіонів визначає можливість використання у кожному конкретному випадку для регулювання розвитку сфери туризму певного набору методів, важелів і стимулів, що зумовлені на державному рівні, але відповідальність за формування й ефективне їхнє використання покладається на регіональні органи влади [1].

Управління та нагляд у сфері рекреації з боку держави може бути як прямим (виділення коштів з державного та місцевих бюджетів у вигляді дотацій, субвенцій,

субсидій), так і опосередкованим (створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, спрощення нормативно-правової бази, спрощення системи оподаткування для суб'єктів, що зайняті у сфері туризму та рекреації). Для нашої країни необхідним є впровадження та продуктивне використання урядом обох важелів впливу, як прямого, так і опосередкованого.

Основною метою управління діяльності рекреаційної сфери з боку держави в найближчій перспективі повинно стати залучення іноземних інвестицій задля вдосконалення існуючого рекреаційного комплексу. Адже основною проблемою на сьогодні є недостатній рівень послуг, що надаються в галузі туризму та рекреації. І якщо для внутрішнього споживача рівень обслуговування є «добрим», то іноземні рекреанти незадоволені, порівнюючи його із аналогічними послугами у більш розвинених країнах.

З метою ліквідації даного недоліку необхідно на законодавчому рівні розробити та проконтролювати впровадження норм та стандартів рівня рекреаційних послуг, взявши за зразок аналогічні стандарти, що діють у розвинених країнах.

На сучасному етапі розвитку економіки регулювання ринку рекреаційних послуг має включати поєднання державного регулювання, яке ґрунтується на застосуванні фінансових важелів (інвестицій, податків, цін, кредитів), з регуляторами ринкової економіки (маркетинг, реклама) та передбачати:

- ✓ здійснення аналізу діяльності рекреаційних підприємств та розроблення заходів, спрямованих на підвищення ефективності їхньої роботи на ринку;
- ✓ здійснення обов'язкової сертифікації послуг, пов'язаних з розміщенням та харчуванням рекреантів у закладах відпочинку та оздоровлення;
- ✓ створення та постійне оновлення інформаційного банку інвестиційних проектів;
- ✓ здійснення медико-біологічної оцінки якості та цінності рекреаційних ресурсів;
- ✓ забезпечення раціонального та екологічно-збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб рекреації [4].

Ключовим у загальній структурі розробки нових проектів державного регулювання рекреаційної галузі повинне стати не лише вдосконалення сфери послуг, а й необхідність оздоровлення усіх громадян держави в закладах рекреаційного комплексу. Водночас, розпочинаючи швидкий розвиток комплексу рекреаційних послуг, необхідно наголосити на необхідності раціонального використання наявних рекреаційних ресурсів країни, задля подальшого збереження і використання у довгостроковій перспективі.

Тобто уряд країни повинен розглядати рекреаційну сферу не лише з боку залучення додаткових коштів до бюджету та створення нових робочих місць, а й з позицій оздоровлення усієї нації як основного ресурсу країни, що бере безпосередню участь у створенні, нагромадженні та розподілі ВВП. Також необхідним є розуміння того, що вітчизняна сфера рекреаційних послуг може (та повинна) бути орієнтована не лише на внутрішніх рекреантів, а й на закордонних туристів, зокрема з країн, що межують з Україною та не мають такої диференціації рекреаційних ресурсів (Білорусь, Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина).

Ключовим моментом реалізації стратегії державного регулювання повинно стати впровадження гнучкої та зрозумілої політики органів ЗМІ щодо реклами та піару вітчизняного сектору рекреаційних послуг, як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках туристичного продукту. Адже спроможність вести конкуренту боротьбу саме в цьому сегменті і визначає перспективи галузі через сезонні фактори. Тому вплив держави через ЗМІ на думку потенційних рекреантів має величезну та найактуальнішу цінність за сучасних умов господарювання.

Оскільки актуальною проблемою сучасного розвитку рекреаційного сектору туристичної галузі України є недостатній рівень державного регулювання та контролю, можна визначити основні напрямки національної стратегії управління з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання:

1. створення, на рівні керівництва держави, єдиної законодавчо закріпленої стратегії довгострокового розвитку сфери рекреаційних послуг України, із її подальшим впровадженням та контролем з боку контролюючих структур;

2. виокремлення працівників в окремі підрозділи у виконавчих комітетах регіонів держави, задля контролю та впровадження національної стратегії;

3. зменшення рівня тінізації сектору рекреаційних послуг;

4. спрощення системи ведення бізнесу в сфері рекреації;

5. зменшення податкового тягаря урядом України з метою залучення більших обсягів іноземних інвестицій;

6. створення єдиної інформаційної бази на державному рівні з сегментними освітніми порталами, задля висвітлення останніх новин, інновацій та перспектив у сфері рекреаційних послуг держави;

7. визначення та затвердження національних стандартів на рівні із європейськими в галузі надання послуг рекреаційної сфери;

8. визначення державою пріоритетним напрямом на оздоровлення та щорічний відпочинок усіх громадян України.

Список використаних джерел:

1. Биркович В.І. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму на місцевому рівні / В.І. Биркович // Регіональна політика та місцеве самоврядування. — 2007. — № 4. С. 157 — 163.

2. Кульчицька Е.А. Розвиток рекреаційно-туристичної діяльності лісових підприємств в умовах сталого розвитку / Е.А. Кульчицька // Вісник Національного лісотехнічного університету України. — 2005. — №17. — С.306-309.

3. Мерзляк А.В., Соловйова О.В. Удосконалення організаційної структури державного регулювання сфери рекреаційних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського : сторінка Наукова періодика України — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2010_4/10mavrupu.pdf

4. Стасанюк Н.С., Дяченко Л.І. Регулювання регіонального ринку рекреаційних послуг / Н.С. Стасанюк // Вісник Національного лісотехнічного університету України. — 2008. — № 18. С. 125 — 129.

5. Яцук Н.В. Поняття державного регулювання в сфері рекреації [Електронний ресурс] / Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського : сторінка Наукова періодика України — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_du/2009_3/files/DU309_51.pdf